

AZ EGER-KÖRNYÉKI TÁJ SZEREPE A FŐISKOLAI NÖVÉNYTANI OKTATÁSBAN. IV.

Nagyeged

JUHÁSZ LAJOS

Eger közvetlen környékének növényzetileg legérdekesebb és legértékesebb területe a Nagyeged-hegy. A hegy déli és délnyugati lejtőin húzódó karsztbokorerdők igen változatosak és nagyon szépek.

A hegy Eger városától északkeletre, mintegy 3 km távolságban terül el, így gyalog egy óra alatt könnyen felkereshetjük. Autóbusz is bőven áll rendelkezésre. A Síkfőkútra, Noszvajra, Cserépfalura és környékére haladó autóbusz a hegy alatt levő állami gazdaságnál (Csomós-tanya) mind menet, mind jövet megáll. Legjobb a műúton haladni. A 303 m magas Kiseged után a műút erős emelkedővel nagy kanyart ír le, majd az állami gazdaság (Csomós-tanya) előtt vezet tovább. A tanyához vezető diófasorban folytassuk utunkat és a tanya épülete mellett jobbra kis ültetett fekete fenyvesen (*Pinus nigra*) keresztül néhány perc alatt a karsztbokorerdőhöz érkezünk. A kitaposott gyalog-, illetve turistaút jobbra-balra kanyarogva, a hegy alsó hajlatának a tetejére vezet.

A Nagyeged 537 m magas, eléggé szigetszerűen emelkedik ki környezetéből. Csak északkeletre van összeköttetésben az erdős Tibabércen és Bikkbércen keresztül a Várhegy felé. A hegy csak északnyugatra meredek, másutt lankás, enyhe lejtésű. Javarésze mészkőből áll: triásmészkő, közelebbről eocén korszakbeli Nummulina-mész alkotja. Fehér színű, míg a hegy felső részén és tetején elterülő triásmészkő szürke. Alul a napos, meleg, száraz, déli, délnyugati lejtőkön karsztos a felszín, a mészkődarabok lazán fekszenek egymáson, járáskor mozognak lábaink alatt. Kevés termőtalaj halmozódott fel, ez humuszkarbonátos, ún. rendzina, színe fekete. Nem tette lehetővé normális lombkoronaszintű erdő kialakulását. A kedvezőtlen talajtani (edafikus) és ökológiai viszonyok miatt a fák, elsősorban a *molyhos tölgy* (*Quercus pubescens*) a talaj közelében ágazódik el. Cserjetermetűek és csak néhány méter magasra nőnek. Valóban bokorerdőt alkotnak. Az itteni karsztbokorerdő a Bükkben a legszebb és legjellegzetesebb. A sok *csereszömörce* vagy *parókafa* (*Cotinus coggygria*) különösen ősszel vörös lombjával tájképileg is széppé teszi a területet. A hegyoldal még a városból is vörösnek látszik.

Karsztbokorerdő, illetve molyhos tölgy bokorerdő többnyire a Bükk

alacsonyabb részein tenyészik. Megjelenése összefügg az alapkőzettel és más okokkal. A mészkő, dolomit alapkőzet és a hegységben kiterjedten előforduló gabbro alapkőzet a bokorerdő tenyészetének kedvez, az andezit és riolit kevésbé.

A molyhos tölgy bokorerdő megjelenésének centruma a Bükk délnyugati részén van, az Eger, Bélapátfalva, Felsőtárkány közötti háromszögben. A terület mezoklimájában mérsékelten erős, szubmediterrán vonások érvényesülnek. A medence észak felől védett, ezzel függ össze az, hogy a területnek viszonylag nagyon meleg mikro- és mezoklimája van. Ezzel lehet magyarázni a bokorerdőknek itteni tömeges megjelenését és a cserszömörce, mint pontusi-mediterrán fajnak, reliktum növénynek nagy elterjedését. A cserszömörce tömeges előfordulása a Ceraso-Quercetum fiziognómiáját erősen befolyásolja.

Karsztbokorerdő, illetve molyhos tölgy bokorerdő sok helyen van a Bükkben. Legközelebb a Nagyeged szép karsztbokorerdejéhez hasonló a Várhegy déli oldalán található az egyik védett hegyszögletben, ahol kedvező mikroklima uralkodik. Egertől északra, Szarvaskő fölött a vulkáni (eruptív) hegyek gabbro szikláin szintén találunk molyhos tölgy-cserszömörce bokorerdőket: Ceraso-Quercetumot. Különös itt a cserszömörce gazdag előfordulása. Még északabbra a 786 m Bélkő déli lejtőin a sztyepp-terület alatt díszlenek szép karsztbokorerdők: Ceraso-quercetum pubescentis. Megjegyzendő, hogy itt a cserszömörce alárendelt szerepet játszik.

Tarkő alatt a Feketelen-hegy oldalsó szikláin kis terjedelmű, de szép Cotinus-fákból álló állomány virul. Egyenletes (homogén) molyhos tölgy bokorerdők vannak Molnár-szikla, Szeleta-barlang környékén, azonkívül Alsóhámor—Lillafüred felső részén, valamint a Bükk hegység keleti részén a Tatárárok-völgy déli lejtőin Diósgyőr és Bükk-szentkereszt között. A Garadna-patak völgyében, Omassa falu közelében, alig 100 m magasságban, dolomit sziklákon, szurdokerdők: Aceri-fraxinetum (Phyllitidi-Aceretum) között megjelenik a Cotinus és molyhos tölgy bokorerdő, maradvány (reliktum) jelleggel.

Szépen fejlődött állományok találhatók még a Bükk hegység külső, alacsony mészkőterületének délre tartó sziklás részein, pl. az Upponyi sziklahasadékban, sajnos azonban itt a leromlott (degradált) állományok vannak túlsúlyban.

Nagyegeden a karsztbokorerdő között mozaikszerűen szikla- és pusztafüves jellegű sztyepprétek területnek el a balkáni šibljakhoz hasonlóan.

A bokorerdőben uralkodik a cserszömörce vagy parókafa (*Cotinus coggygria*). Cserjetermetű, általában egy-másfél m magasra nő. Másik uralkodó eleme a *molyhos tölgy* (*Quercus pubescens*), mészkedvelő, mediterrán, hegyvidéki faj. Kevesebb van belőle, mint a cserszömörceből. Egy-két m magasra, olykor magasabbra is megnő. A társulás neve a benne előforduló sajmeggyről (*Cerasus mahaleb*) és iszalagról (*Clematis recta*) elnevezve: Ceraso-Quercetum clematidetosum rectae.

A fák közül előfordulnak: a *vadalma* (*Malus silvestris*), *vadkörte* (*Pyrus pyraea*), *lisztes berkenye* (*Sorbus aria* ssp. *cretica*), ez inkább

cserjetermetű. Itt-ott *keseűmandula* (*Amygdalus communis* var. *amara*) is előfordul.

Nagyon gazdag a társulás cserjevegetációja. Van több vadrózsafaj: *gyepű rózsza* (*Rosa canina*), *berki rózsza* (*R. dumetorum*), *kisvirágú rózsza* (*R. micrantha*), *szürke rózsza* (*R. vosagiaca*), *erdei rózsza* (*R. arvensis*) és *szegfű rózsza* (*R. caryophyllacea*). A vadrózsák keverékfajai is gyakoriak. Bőven van *pukkantó dudafűrt* (*Colutea arborescens*) mediterrán (közép-európai) faj, *sóskafa* vagy *sóskaborbolya* (*Berberis vulgaris*), *ostorménfa* (*Viburnum lantana*), *húsos- és vörösgyűrű som* (*Cornus mas* et *sanguinea*), *űkörke* (*Lonicera xylostereum*), *fagyal* (*Ligustrum vulgare*). Gyakori a *kökény* (*Prunus spinosa*), az *egybibés galagonya* (*Crataegus monogyna*), *közönséges boróka* (*Juniperus communis*), *csíkos- és biberces kecskerágó* (*Euonymus europaea* et *verrucosa*), *varjútövis* (*Rhamnus catarthicus*), *fürtös zanót* (*Cytisus nigricans*), néhol *mogyoró* (*Corylus avellana*). *Saj-* vagy *törökmeggy* (*Cerasus mahaleb*) kevés van, szórványos a *feketegyűrű juhar* (*Acer tataricum*), a *cseplesz meggy* (*Prunus fruticosa*) gyakori. Nevezetes az alacsonytermetű *sziklai zanót* (*Cytisus procumbens*) balkáni (illir-pannoniai) faj előfordulása.

Mohák közül gyakori a talajon a *Syntrichia ruralis*, a *Tortella tortuosa* és a *Camptothecium sericeum*.

A cserjék közötti területek (mozaikok) sztyeppréteinek növényei: gyepalkotók a *barázdált csenkesz* (*Festuca sulcata*), *pusztai árvalányhaj* (*Stipa pennata*), *törpe sás* (*Carex humilis*), *árva rozsnok* (*Bromus inermis*), *prémes gyöngyperje* (*Melica ciliata*), *deres tarackbúza* (*Agropyron intermedium*), *sudár rozsnok* (*Bromus erectus*), *francia perje* (*Arrhenatherum elatius*), *tollas szálkaperje* (*Brachypodium pinnatum*), *sárgás sás* (*Carex michelii*). Ősszel a *fenyérfű* (*Andropogon ischemum*) tömeges, a *kései perje* (*Diplachne serotina*) gyakori.

Lágyszárú növények közül nevezetesebbek: kora tavasszal a *leánykörtörcsin* (*Pulsatilla grandis*) tömegesen díszlik, a *felvidéki körtörcsin* (*P. slavica*) északkárpati-nyugatalpin faj, előfordulása szórványos, szórványos a *cseh tyúktarék* (*Gagea bohemica*) előfordulása is. *Tavaszi hérics* (*Adonis vernalis*) bőven van. Többnyire áprilisban nyílik a *kék- és borzas ibolya* (*Viola cyanea* et *hirta*), a *bársenyos tüdőfű* (*Pulmonaria mollissima*), a *tavaszi kankalin* (*Primula veris* ssp. *canescens*), *magyar lednek* (*Lathyrus pannonicus* ssp. *collinus*), *farkas kutyatej* (*Euphorbia cyparissias*), *pusztai meténg* (*Vinca herbacea*), *tavaszi lednek* (*Lathyrus vernus*), *gumós nádálytő* (*Symphytum tuberosum* ssp. *nodosum*), *Janka tarsóka* (*Thlaspi jankae*) pannoniai endemizmus. Tavasszal virágzanak: *orvosi- és széleslevelű salamonpecsét* (*Polygonatum odoratum* et *latifolium*), *gyöngyvirág* (*Convallaria majalis*), *színeváltó kutyatej* (*Euphorbia polychroma*), *erdei gyöngyköles* (*Lithospermum purpureo-coeruleum*) mediterrán (közép-európai) faj, a mézskedvelő tölgyesek jellemző faja (*Querceto-Lithospermetum*), *erdei szellőrózsza* (*Anemone silvestris*), *csaba íre* (*Sanguisorba minor*), *csodás ibolya* (*Viola mirabilis*), *közönséges ternye* (*Alyssum alyssoides*), *borzas íkravirág* (*Arabis hirsuta*), *keresztes galaj* (*Galium cruciata*), *bíboros kosbor* (*Orchis purpurea*), *lila ökörfarkkóró* (*Verbascum phoeniceum*), *kék saláta* (*Lactuca perennis*), *szomorú*

estike (*Hesperis tristis*), *tornyos ikravirág* (*Arabis turrita*), *magas ibolya* (*Viola elatior*), *keskenylevelű bükköny* (*Vicia tenuifolia*), *fűzlevelű kutyatej* (*Euphorbia salicifolia*), *osztrák vagy hegyi len* (*Linum austriacum*), *változó boglárka* (*Ranunculus auricomus*), *mezei zsálya* (*Salvia pratensis*), *vadrezeda* (*Reseda lutea*), *enyvecske* (*Viscaria vulgaris*), *patkócím* (*Hippocrepis comosa*), *nagy pacsirtafű* (*Polygala major*), *piros pozdor* (*Scorzonera purpurea*), *pongyola harangvirág* (*Campanula sibirica*), *hasznos tisztesfű* (*Stachys recta*), *korai kakukfű* (*Thymus praecox*), *lecsepült veronika* (*Veronica prostrata*), *galajfojtó vajvirág* (*Orobancha vulgaris*), *felálló iszalag* (*Clematis recta*), *szürke müge* (*Asperula glauca*), *pázsitos nőszirm* (*Iris graminea* ssp. *pseudocyperus*) pontusi-mediterán faj, *piros gólyaorr* (*Geranium sanguineum*), *nagy erősfű* (*Dictamnus albus*), *tarka nőszirm* (*Iris variegata*), pontusi-pannoniai faj, *méhfü* (*Melittis grandiflora*), *mezei macskagyökér* (*Valeriana officinalis*), *kónya habszegfű* (*Silene nutans*), *egyenés pimpó* (*Potentilla recta*), *közönséges napvirág* (*Helianthemum ovatum*), *magas hölgymál* (*Hieracium baubini*), *borsos varjúháj* (*Sedum acre*), *csattogó szamóca* (*Fragaria viridis*), *veszszős kutyatej* (*Euphorbia virgata*), *méreggyilok vagy vadpaprika* (*Cynanchum vincetoxicum*), *fürtös zörgőfű* (*Crepis praemorsa*), *magyar zörgőfű* (*Crepis pannonica*) pontusi-pannoniai faj, *fattyú veronika* (*Veronica spuria* ssp. *foliosa*), *magyar szegfű* (*Dianthus pottederae*), *sokvirágú boglárka* (*Ranunculus polyanthemus*), *szakállas csormolya* (*Melampyrum barbatum*), *erdei kutyatej* (*Euphorbia amygdaloides*), *közönséges galaj* (*Galium mollugo*), *szikár habszegfű* (*Silene otites*), *ezüstös hölgymál* (*Hieracium pilosella*), *közönséges ebnyelvűfű* (*Cynoglossum officinale*), *takarmány baltacím* (*Onobrychis viciaefolia*), *árlevelű len* (*Linum tenuifolium*), *borzas len* (*Linum hirsutum*), *mezei csormolya* (*Melampyrum arvense*), *mezei varfű* (*Knautia arvensis* ssp. *budensis*) pannoniai endemizmus, *szeplőlapu* (*Cerinth minor*).

Többnyire júniusban nyílnak: *régi margaréta* (*Chrysanthemum leucanthemum* var. *praestans*) virágai nagyok, *orvosi tisztesfű* (*Betonica officinalis*), *osztrák zsálya* (*Salvia austriaca*), *fogaslevelű veronika* (*Veronica austriaca* ssp. *dentata*), *magyar repcsény* (*Erysimum odoratum*, syn. *E. pannonicum*), *magas zsombor* (*Sisymbrium strictissimum*), *bablevelű varjúháj* (*Sedum maximum*), *sátoros margaréta* (*Chrysanthemum corymbosum*), *tarka koronafürt* (*Coronilla varia*), *baracklevelű harangvirág* (*Campanula persicifolia*), *közönséges borkóró* (*Thalictrum minus*), *festő rekettje* (*Genista tinctoria*), *magyar nyúlhere* (*Anthyllis polyphyllus*), *édeslevelű csüdfű* (*Astragalus glycyphyllos*) *tarka kosbor* (*Orchis tridentata*), *zöld dárdahere* (*Dorycnium herbaceum*), *sárga len* (*Linum flavum*), *sárkerep lucerna* (*Medicago falcata*), *lenlevelű zsellérke* (*Thesium linophyllum*), *macskahere* (*Phlomis tuberosa*), *hólyagos habszegfű* (*Silene cucubalus*), *zászlós csüdfű* (*Astragalus onobrychis*), *sujtár* (*Siler trilobum*), *csilláros ökörfarkkóró* (*Verbascum lychnitis*), *orvosi füstike* (*Fumaria officinalis*), *erdei iszalag* (*Clematis vitalba*), *vajszerű ördög-szem* (*Scabiosa ochroleuca*), *lőzsálya* (*Salvia verticillata*), *parlagi peresz-lény* (*Calamintha acinos* syn., *Satureja acinos*), *pirosló here* (*Trifolium rubens*), *csomós harangvirág* (*Campanula glomerata*), *osztrák ökörfark-*

kóró (*Verbascum austriacum*), gatyás saláta (*Lactuca viminea*), hosszúfűzérű harangvirág (*Campanula macrostachya*), foltos véreslapu (*Hypochoeris maculata*).

Nyáron virágzók: magas rekettye (*Genista tinctoria* ssp. *elata*), közönséges gyujtoványfű (*Linaria vulgaris*), sárga hagyma (*Allium flavum*), harangcsillag (*Asyneuma canescens*), parlagi madármályva (*Lavatera thuringiaca*), mogyorós lednek (*Lathyrus tuberosus*), sarlós gamandor (*Teucrium chamaedrys*), nagyvirágú lednek (*Lathyrus latifolius*), kalinca ínfű (*Ajuga chamaepitys*), ágas homokliliom (*Anthericum ramosum*), fekete lednek (*Lathyrus niger*), kánya harangvirág (*Campanula rapunculoides*), egyszerű borkóró (*Thalictrum simplex*), orvosi somkóró (*Melilotus officinalis*), fehér mécsvirág (*Melandrium album*), sarlós buvákfű (*Bupleurum falcatum*), fehér somkóró (*Melilotus albus*), szurokfű (*Origanum vulgare*), borsfű pereszlény (*Calamintha clinopodium* syn., *Satureja*), budai imola (*Centaurea Sadleriana*), pannoniai endemizmus, vastövű- és útszéli imola (*Centaurea scabiosa* et *micranthos*), kardos peremizs (*Inula ensifolia*), pontusi-pannoniai faj, sárga fogfű (*Odontites lutea*) pontusi-mediterrán faj, festő pipitér (*Anthemis tinctoria*), sarlófű (*Falcaria vulgaris*), lyukaslevelű orbáncfű (*Hypericum perforatum*), fehér tisztessű (*Stachys germanica*), farkascseresznye (*Physalis alkekengi*), rekettyelevelű gyujtoványfű (*Linaria genistifolia*), keskenylevelű gyujtoványfű (*Linaria angustissima*), molyűző ökörfarkkóró (*Verbascum blattaria*), homoki gurgulya (*Seseli annuum*), nyúlárnyék (*Asparagus officinalis*), tömjénillat (*Libanotis pyrenaica*), szürke gurgolya (*Seseli osseum*) pannoniai szubendemikus faj, sármányvirág (*Sideritis montana*), macskafarkú veronika (*Veronica spicata*), borzas peremizs (*Inula hirta*), vajszerű cickafark (*Achillea nobilis* var. *ochroleuca*), buglyos kocsord (*Peucedanum alsaticum*), olasz harangvirág (*Campanula bononiensis*), ernyős hölgymál (*Hieracium umbellatum*), keserűgyökér (*Picris hieracioides*), terjőke kígyószisz (*Echium vulgare*), szarvaskocsord (*Peucedanum cervaria*), fűzlevelű peremizs (*Inula salicina*).

Ősziék: mérgölő sisakvirág (*Aconitum anthora*), mezei- és bárányűröm (*Artemisia campestris* et *pontica*), kéküstökű csormolya (*Melampyrum nemorosum*), az aranyfürt (*Aster linosyris*) és a csillag őszirózsa (*Aster amellus*).

A Nagyeged tetején és északi, északnyugati oldalain tipikus mészkedvelő tölgyeseket találunk. A *kocsánytalan tölgy* (*Quercus petraea* syn. *Quercus sessiliflora*) képez erdőt. A társulás neve: *Quercetum sessiliflorae*. Említésre méltó itt kora tavasszal a hóvirág nagyvirágú változata (*Galanthus nivalis* var. *major*), amely az északnyugati oldalon sziklás és erősen meredek helyen fordul elő tömegesen. Májusban nevezetes a *Waldstein-pimpó* (*Waldsteinia geoides*) hegyvidéki, kárpáti-balkáni (-kaukázusi) faj.

A flórakutatás története

A Nagyeged növényzete aránylag korán ismertté lett, amit az magyaráz, hogy Egerhez egészen közel fekszik. Először Kitaibel Pál, majd Sadler József járt a Bükkben. Tőlük azonban kevés adat

származik. Az első irodalmi adatokat Reuss Gusztáv nagyrőcei orvos szlovák nyelvű flórájában találjuk meg a XIX. század első felében. Az első hiteles adatokat Láng Adolf Ferencnek köszönhetjük. Láng (1795—1863) pesti, majd nyitrai gyógyszerész gyakornoki éveit tölti Egerben, s itt botanizál. Adatait kora egyik legnagyobb német botanikusának, Reichenbachnak művei közlik. A Bükk és így a Nagyeged igazi felkutatója Vrabélyi Márton (1807—1877). Vrabélyi a gr. Károlyi uradalom intézője, rendszeresen kutatta a területet. Kapcsolatban állott kora legjobbjával: Kernerrel, Schurral, sőt később kísérője Eger körül a fiatal Borbás is. Vrabélyivel egy időben fordul meg a területen Janka Viktor (1837—1890) császári tisztt, aki egy ideig a gyöngyösi garnizonban állomásozik, gyűjtésének érdekesebb adatai az Österreichische Botanische Zeitschrift 1865—68. évfolyamaiban látnak napvilágot.

A magyar flórakutatásnak a XIX. század második felében legnagyobb alakja, a magyar nyelvű és magyar szellemű növényföldrajzi és rendszertani munkásság megteremtője, Borbás Vince (1844—1905) volt. Gimnáziumi éveit Egerben tölti. Itt az érsekkert főkertésze kedvelti meg vele a virágokat, növényeket és eljegyzi magát egész életére a botanikának. A környéken már 1861-től kezdve botanizál, többször megfordul a hegyekben. Sajnálatos azonban, hogy ez évek gyűjtéseit összefoglaló munkában nem tette közzé.

Századunk elején lendül fel ismét Eger környékén a flórakutatás. Prodan Gyula — mint az egri főreáliskola tanára — a város környékén és a Bükk keleti bércein gyűjt, de közléseit (1905-től) gyakran kell kételkedéssel illetnünk. Utána Hulják János kutatja a hegységet. A huszas, és az azt követő években Boros Ádám, Jávorka Sándor, Kárpáti Zoltán, Polgár Sándor, Vajda László gazdagították adataikkal a Bükk hegység, közelebről a Nagyeged növényzetére vonatkozó ismereteinket.

A modern növényföldrajzi kutatások Soó Rezső professzor és munkatársai: Zólyomi Bálint, Máthé Imre, Balázs Ferenc és mások tevékenységével indulnak meg.

A felszabadulás után a botanikusok: Zólyomi B., Jakucs P., Pócs T., Baráth Z., Horánszky A., Fekete G. korszerű növénytársulási (phytocoenologiai) szempontból vizsgálták és térképezték a területet.

Annak ellenére, hogy a terület jól kikutatott, mégis, ma is kerül elő új növényfaj, pl. 1963 őszén a *hajszálagú kőles* (*Panicum capillare*) néhány példányát a karsztbokorerdő fölött a hajlat tetején megtaláltuk.

Az ismertetett növényzet felhasználása a tanításban

A Nagyeged a városhoz való közelségénél fogva sok és gyakori lehetőséget biztosít növényzetének tanulmányozására. A karsztbokorerdő gazdag fás- és dudvásszerű növényeit azok sokoldalú ismertetésére használjuk fel. Rendszeresen tanulmányozzuk a terület egymás után következő aszpektusait. Tanulmányozzuk — továbbá — az altalaj, fel-

talaj viszonyait, a talaj és növényzet összefüggéseit. Vizsgáljuk a környezeti (ökológiai) viszonyokat is. Rámutatunk a kultúrhatásokra, annál is inkább, mert a Nagyeged magas déli pusztafüves lejtőit 1954-ben és azt követő években felszántották és szőlővel betelepítették. Ennek eredményeként a gyomok és gyomjellegű növények, különösen a karsztbokorerdő szélein és több sztyepprét feltján megjelentek és terjedőben vannak.

Részletesen tanulmányozzuk a karsztbokorerdő felépítését, jellemző, uralkodó és egyéb elemeit, az egyes nevezetesebb növények származását (genetikáját) megbeszéljük. A társulást több szempontból analizáljuk, kvadrát módszerrel felvételeket készítünk stb.

A Nagyeged karsztbokorerdejét más karsztbokorerdőkkel, illetve molyhos tölgy bokorerdővel összehasonlítjuk, feltárjuk a hasonlóságokat és különbségeket. Az expozíciós és mikroklimatikus viszonyokat mérésekkel összekapcsolva vizsgáljuk. A várható szukcessziós viszonyokat megbeszéljük.

A terület gazdag növényzete esztétikai nevelésre is nagyszerű lehetőségeket nyújt nemcsak tavasszal, hanem ősszel is, amikor a sok csereszömörce lombja sárgára, majd pirosra színeződik. A lombszínűzödést szinte napról napra figyelemmel tudjuk kísérni, minthogy a csereszömörces hegyoldal a városból is jól látható.

A sok színes, húsos és száraz termést morfológiai gyakorlatainkon tudjuk sokoldalúan felhasználni. A Nagyeged gazdag és dekoratív növényzete rendszertani gyakorlataink szemléltető anyaga beszerzésére — mint egy természetes botanikus kert — csaknem egész évben rendelkezésünkre áll.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Erdei—Hubay—Vigyázó: Bükk (Részletes Magyar Útikalauzok, 11. szám). Budapest, 1932.
2. Soó R.: A Mátra hegység és környékének flórája. Magyar Flóraművek I. Debrecen, 1937.
3. Soó R.: Előmunkálatok a Bükk hegység és környéke flórájához. Különlenyomat a „Botanikai Közlemények” 1943. évi XL. kötetének 3—4. füzetéből. Budapest, 1943.
4. Soó R.: Növényföldrajz. Magyar Természettudományi Társulat. Budapest, 1945.
5. Soó—Jávorka: A magyar növényvilág kézikönyve. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1951.
6. Boros Á.: Magyarország virágtalan növényeinek határozókönyve, IV. rész. Magyarország mohái. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1953.
7. Növényhatározó. (Szerk.: Hortobágyi T.) III. kiadás. Tankönyvkiadó. Budapest, 1962.
8. Zólyomi—Jakucs—Baráth—Horánszky: Forstwirtschaftliche Ergebnisse der Geobotanischen Kartierung im Bükkgebirge. Separatum: Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae. Tomus I. Fasciculi 3—4. Budapest, 1955.
9. Árokszállásy Z.: A Bükk hegység növényvilága. Élővilág 5. évfolyam, p. 3—12. Budapest, 1960.
10. Jakucs: P.: Die Phytozoölogischen Verhältnisse der Flaumeichen-Buschwälder Südostmitteleuropas. Monographie der Flaumeichen-Buschwälder I. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1961.